БАЦЬКАЎШЧЫНА

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUSČYNA" („VATERLAND")
Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Baćkauščyna" („Das Vaterland"),
(13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck. „LOGOS", Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14

Ц а н а : Нямеччына: на год. — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; **ЗША і Канада:** на год — 8,— д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 нумар — 0,20 м. **Ангельшчына й Аўстралія:** 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл. **Бэльгія:** 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. **Францыя:** 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. **Аргентына:** 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз.; 2 пэз. **Перасылка лётніцкай поштай каштуе падвойна. Падвойныя нумары каштуюць падвойна. Паадзіночныя нумары газэты разам з «Каласкамі» ўважаюцца за падвойныя.**

Банковае конто: Zeitung „Baćkauščyna",
Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE" | DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND" | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER "THE FATHERLAND"

33 (469) — Нядзеля, 6 верасьня 1959 — ГОД ВЫДАНЬНЯ 13

Зь неспакоем і трывогай...

НА МАРГІНЭСЕ ВІЗЫТАЎ МАСКВА-ВАШЫНГТОН

Справа ўзаемных паездак Хрушчова ў Амэрыку і пасьлей Айзэнгаўэра ў Савецкі Саюз ня сходзіць з бачынаў заходняе прэсы й зьяўляецца на сяньняшні дзень цэнтральнай праблемай міжнароднай палітыкі. Гэтая праблема навет засланяе сабой магчыма куды важнейшае пытаньне, як распачацьце чырвоным Кітаем афэнзывы ў кірунку паўдзённа-ўсходняй Азіі й збройны канфлікт з нэўтральнай Індыяй. Дык дзеля асаблівай важнасьці гэтае праблемы варта яшчэ раз вярнуцца да яе на бачынах «Бацькаўшчыны».

Нас тут перадусім цікавяць тры наступныя аспэкты гэтае праблемы: 1. ці ўзаемныя візыты Айзэнгаўэра й Хрушчова спрычыняцца да зьмены курсу амэрыканскай і савецкай палітыкі; 2. які блёк — заходні ці ўсходні зможа дасягнуць большыя карысьці ад гэтых візытаў; 3. якое будуць мець значаньне гэтыя візыты для народаў, паняволеных камунізмам. Дык папарадку й разгледзім коратка ўсе гэтыя пытаньні.

1. На нашую думку, няма ніякіх падставаў прыпушчаць, што паездка Хрушчова ў Вашынгтон і Айзэнгаўэра ў Маскву прынясе нейкія прынцыповыя зьмены ў палітыцы Захаду, перадусім Амэрыкі ў дачыненьні да Савецкага Саюзу й наагул міжнароднага камунізму і наадварот. Трэба не забывацца, што палітычны канфлікт між Захадам і Ўсходам і ведзеная між імі халодная вайна мае падклад ідэялягічны. Колькі-б разоў Хрушчоў не спатыкаўся зь кіраўнікамі заходніх дзяржаваў, ён у ніякім выпадку не адмовіцца ад ажыцьцяўленьня аснаўной і прынцыповай камуністычнай дактрыны — зьнішчэньня капіталізму й апанаваньне цэлага сьвету, незалежна ад таго, ці гэтае ажыцьцяўленьне будзе праводзіцца пры помачы гарачай ці халоднай вайны. Калі-б, прыкладам, Крэмль адступіў ад гэтай сваей мэты й здаў свае стратэгічныя пазыцыі, дык гэта абазначала-б, што камунізм перастаў быць камунізмам. А такая альтэрнатыва, як ведама, выключаецца.

Вельмі добра гэта разумее прэзыдент Айзэнгаўэр, які на аднэй прэсавай канфэрэнцыі ў Белым Доме станоўча асьветчыў, што ў ніякім выпадку не адступіць ад прынцыпаў, рэалізаваных былым міністрам замежных справаў ЗША Джон Фостэрам Далесам. Таксама адпадае небясьпека, што Амэрыка мае намер дагаварыцца з Савецкім Саюзам панад галовамі й коштам сваіх эўрапэйскіх саюзьнікаў. Аб гэтым найлепей сьветчыць тое, што перад прыездам Хрушчова ў Амэрыку Айзэнгаўэр асабіста адведаў Бон, Лёндан і Парыж, каб узгодніць сваё становішча з найважнейшымі эўрапэйскімі партнэрамі Амэрыкі — Вялікабрытаніяй, Францыяй і Нямеччынай. Такім чынам няма ніякага страху, што Амэрыка скапітулюе перад Савецкім Саюзам і пойдзе на прынцыповыя ўступкі.

Затое адведзіны Вашынгтон-Масква могуць прынесьці часовае й частковае адпружаньне ў халоднай вайне. Ідучы напярэймы публічнай апініі Захаду, якая гэтага адпружаньня жадае й патрабуе, амэрыканскі прэзыдент і наважыўся запрасіць да сябе Хрушчова і даў згоду пазьней яго зрэвізытаваць.

2. Калі-ж ходзіць пра карысьці й шкоды, якія могуць прынесьці гэтыя адведзіны для абодвых бакоў, дык, на нашую думку, тут пазыцыі далёка няроўныя. Калі ўспомненае часовае адпружаньне й заспакаеньне вялікай часьці публічнай апініі ўважаць за зьявішча карыснае для Захаду, дык шкоды, якія могуць прынесьці гэтыя візыты на найвышэйшай узроўні для яго куды большыя. Гэтыя адведзіны бясспрэчна прывядуць да далейшага маральнага й псыхалягічнага раззбраеньня публічнай апініі Захаду, пра што якраз галоўна і ходзіць Хрушчову.

Пры ўсім гэтым адведзіны Хрушчовам Амэрыкі мае і тое адмоўнае маральнае значаньне для вольнага сьвету, што гэта бадай першы ў гісторыі выпадак, калі воляллюбная й дэмакратычная Амэрыка запрасіла да сябе ў госьці дыктатара, пры гэтым дыктатара такога дыяпазону, якім зьяўляецца Хрушчоў.

Затое Масква ад гэтых візытаў ня мае абсалютна ніякіх стратаў, а толькі адныя выйгрышы. Узаемныя адведзіны галоўных прадстаўнікоў дзьвюх варожых і ўзаемна сябе выключаючых сыстэмаў непамерна падымуць аўтарытэт Хрушчова як у сябе дома, гэтак і ў цэлым сьвеце, і ўзмоцняць пазыцыі Савецкага Саюзу, а разам зь ім і міжнароднага камунізму. Гэта пакажа, што Савецкі Саюз і рэпрэзэнтаваная ім таталітарна-камуністычная сыстэма зьяўляецца такой вялікай сілай, зь якой змушаная лічыцца і якую, галоўна, мусіць рэспэктаваць Амэрыка.

З другога боку, часовая перадышка ў халоднай вайне больш патрэбная Савецкаму Саюзу, чымся Амэрыцы. Ведамы амэрыканскі публіцысты Вальтэр Ліпман у «Нью Ёрк Гэральд Трыбюн» між іншым піша: «Саветы прынялі 7-гадовы плян прамысловага разьвіцьця, які ў выпадку вайны быў-бы зруйнаваны, а які зьяўляецца асабліва абцяжаны перагонкай збраеньняў... Што болей, гэтыя цяжары перашкаджаюць Савецкаму Саюзу даваць помач Кітаю, якая зьяўляецца канечнай дзеля падтрыманьня савецка-кітайскага саюзу».

3. Паняволенымі бальшавізмам народамі, у тым ліку й беларускім народам, узаемныя адведзіны Айзэнгаўэра й Хрушчова, якія будуць укаранаваньнем многіх дасюлешніх такіх адведзінаў меншых дзяржаўных мужоў і палітыкаў, бясспрэчна будуць разглядацца, як шуканьне поўнай коэгзыстэнцыі двух сьветаў і як поўная адмова Амэрыкі ад палітыкі вызваленьня.

Паняволеныя бальшавізмам народы ўвесь час ськіроўвалі свае вочы ў бок Амэрыкі, песьцячы надзею, што адтуль можа прыйсьці дапамога ў іхным цяжкім вызвольным змаганьні. Гэтая надзея цяпер можа быць ня поўнасьцяй страчаная, дык прынамся моцна захістаная. Таму мы палітычныя эмігранты ў вольным сьвеце чакаем бліжэйшых падзеяў зь вялікім неспакоем і глыбокай трывогай.

Язэп Каранеўскі

Яшчэ адзін аспэкт русыфікацыі

«У Менску 58 сярэдніх школ. Зь іх толькі 10 — беларускія. Такое палажэньне ня толькі ў Менску, але і ў Гомелі, Брэсьце, Магілеве і іншых гарадох...»

«Міністэрства Асьветы БССР кожны год скарачае колькасьць гадзін на вывучэньне роднай мовы...»

Гэтыя трывожныя галасы — вытрымкі зь лістоў у рэдакцыю газэты «Літаратура і Мастацтва». Такімі лістамі чытачы засыпалі рэдакцыю газэты ў пачатку мінулага году — пасьля таго, як 14-га сьнежаня 57-га году ў ёй быў зьмешчаны артыкул студэнта Сачанкі «Шанаваць родную мову». Варта адзначыць, што аўтарамі лістоў былі ў бальшыні выпадкаў або студэнты вышэйшых навучальных установаў, або настаўнікі. І ў першым і ў другім выпадку — пераважна моладзь.

Ад таго часу прайшло больш за год, і такіх галасоў нельга было больш сустрэць на старонках беларускай савецкай прэсы. Гэта, зразумела, не азначае, што рэдакцыі газэтаў не атрымоўвалі больш лістоў у справе незайздроснага палажэньня беларускай мовы ў гэтак званай «беларускай сувэрэннай дзяржаве» — БССР. Аднак факт застаецца фактам, што такія матар'ялы ў пэрыядычным друку, як правіла больш не зьмяшчаліся.

Мы ведаем, што калі не заўсёды, дык прынамся часта, у вадказ на крытыку з боку чытачоў ці рэдакцыі некаторых зьяваў ці злоўжываньняў, у савецкай прэсе зьяўляюцца заўвагі прыблізна такога зьместу:

«Пасьля праверкі пададзеных у такімсьці нумары газэты фактаў, крытыка выявілася абгрунтаванай. Прынятыя адпаведныя мерапрыемствы з мэтай ліквідацыі адзначаных недахопаў...»

Мы сказалі: Такія заўвагі зьяўлаюцца часта, але не заўсёды. Зьяўляюцца яны тады, і толькі тады, калі бальшавіцкай адміністрацыі выгадна выправіць крытыкаваныя зьявы. І вось — такія красамоўныя факты, як тое, што ў сталіцы Беларусі на 58 сярэдніх школ толькі 10 беларускіх, ці што міністэрства Асьветы БССР кожны год скарачае колькасьць гадзін на вывучэньне мовы — такія, і безьліч іншых фактаў бальшавікі пакідаюць без адказу. Выснаў напрошваецца сам: ўсе бальшавіцкія дэкляраці аб раўнапраўнасьці гэтак званых «сацыялістычных нацыяў», аб «справядлівым вырашэньні нацыянальнага пытаньня» у Савецкім Саюзе, — усе гэтыя цьверджаньні гучаць простым зьдзекам над нацыянальнымі пачуцьцямі беларускага народу, зьдзекам над ягонымі духовымі і культурнымі вартасьцямі.

Аб тым, што бальшавікі і далей ігнаруюць дамаганьні маладое беларускае інтэлігенцыі ў галіне нацыянальнай культуры, добра сьветчыць артыкул студэнта Еду Галайшы пад загалоўкам «За культуру роднай мовы». Артыкул гэты зьявіўся на апошняй старонцы «Літаратура і Мастацтва» зь 19-га жніўня гэтага году. Усё гаворыць за тое, што стымулам да напісаньня гэтага артыкулу было ненармальнае палажэньне ў навучальных установах пасьля прыняцьця закону аб далейшым разьвіцьці народнай асьветы ў БССР. Як ведама, паводля гэтага закону, дзеці і іхныя бацькі маюць права выбіраць, у якой мове — беларускай ці расейскай — павінна праводзіцца навучаньне. Мы ўжо спыняліся на гэтай тэме й паказвалі, што як бацькі, так і дзеці, будучы пад ціскам цэлага шэрагу сьведама створаных бальшавікамі абставінаў — часта будуць прымушаныя выбіраць расейскую мову навучаньня. Артыкул студэнта Галайшы кідае сьвятло і на іншы аспэкт гэтай-жа праблемы. Ува ўмовах бальшавіцкай дыктатуры, мець права выбіраць мову навучаньня — гэта адно, а карыстацца ў практыцы гэтым правам — гэта другое. Возьмем прыклад. На падставе новага закону, вучні выказваюцца за беларускую мову. Што-ж тады выходзіць? Цытуем студэнта Галайшу: «Нам вядомыя выпадкі, калі малады спэцыялісты-пэдагог, на жаданьне вучняў, пачынае выкладаць гісторыю, геаграфію, біялёгію або хімію на беларускай мове, і адразу-ж спатыкаецца. Ён ня можа прытрымлівацца лексыкі адной мовы, захоўваць ейную чысьціню... Яшчэ горш бывае, калі навет спэцыялісты беларускае мовы і літаратуры пры тлумачэньні матарыялу, у гутарцы з вучнямі **гаворыць на нейкім жаргоне...** Цяжкасьці ў рабоце ён адчувае таму, што **не атрымаў належных ведаў роднай мовы, калі вучыўся ў пэдагагічным інстытуце або ў унівэрсытэце».**

Студэнт Галайша не сказаў нічога новага. Усім ведама, што ў вышэйшых навучальных установах «сувэрэннай» БССР беларуская мова цяпер амаль цалкам выціснутая расейскай. Але-ж справа выглядае так ня толькі ў ВНБ — гэткая тэндэнцыя назіраецца і ў сярэдніх школах, асабліва ў гарадох. І вынікі гэтага, як слушна зазначае малады аўтар артыкулу ў «Літаратуры і Мастацтва», пашыраецца на друк, радыё, тэлевізію — на ўсе галіны жыцьця.

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

Камуністычная «прыязьнь»

Камуністычны Кітай няшмат меў сяброў, чаго найлепшым доказам ёсьць тое, што да гэтага часу ён ня прыняты ў Арганізацыю Аб'еднаных Нацыяў. Аднак індыйскі прэм'ер Нэру быў адным зь нешматлікіх ягоных прыяцеляў. Нэру — у мынулым апостал палітыкі цеснага супрацоўніцтва з камунізмам, фанатык нэўтралізму, заўсёды дамагаўся прызнаньня рэжыму Мао Тсэ-тунга, прыняцьця ягоных прадстаўнікоў у Арганізацыю Аб'еднаных Нацыяў; поруч з Чу Энь- ляем, ён быў аўтарам Панчашыла. Нэру не перашкаджаў пашыраньню камуністычнай экспансіі ў паўдзённа-ўсходняй Азіі. Нават да здушэньня тыбэцкага паўстаньня Нэру падыйшоў вельмі нявыразна: быццам-бы спачуваў тыбэццам, даў прытулак Даляй Ляме, але і не асудзіў Кітайцаў. Нават і ў гэтым выпадку, калі хваля камуністычнай агрэсыўнай экспансіі дакацілася да ягоных межаў, Нэру — фанатычны апостал нэўтралізму — хаваў галаву ў пясок: баяўся бачыць і прызнацца да правалу свае палітыкі.

Усё-ж хаваньне галавы ў пясок нікога ня выратавала, [illegible] і Нэру.

Ужо ад пэўнага часу Мао пачаў псыхалягічную, або лепш, картаграфічную вайну супраць Індыі: на сьвежа-выдадзеных кітайскіх мапах некаторыя індыйскія правінцыі былі далучаныя да камуністычнага Кітаю. Нэру з праўдзівым супакоем будыйскага стоіка сьцярпеў гэтую папяровую агрэсію. Але папяровай агрэсіяй Мао не задаволіўся, і кітайскае войска ўвайшло ў межы Індыі. Сяньня ў некаторых раёнах паўночна-ўсходняй Індыі адбываюцца збройныя сутычкы паміж Гіндусамі і Кітайцамі. Такім чынам урэшце Нэру на уласнай скуры адчуў агрэсыўнасьць сваіх прыяцеляў-камуністых. Якое-ж мусіць быць прыкрае расчараваньне апостала нэўтралізму!..

Цяжка сказаць, ці Мао пачне праўдзівую вайну ў шырокім маштабе, ці справа скончыцца на пагранічных авантурах. Усё-ж адно пэўнае, гэта тое, што Кітайцы забіваюць Гіндусаў, а Нэру ў сілу абставінаў і супраць ягонай волі будзе змушаны перагледзіць свае дачыненьні да Кітаю і да камунізму наагул.

Прычына гэтай агрэсіі моцна заінтрыгавала вольны сьвет і нялёгка ейнае вытлумачэньне. Ці гэта яшчэ адзін хрушчоўскі акампаньямэнт да ягонага дуэту з Айзэнгаўэрам, ці гэта сталася бяз згоды, а можа нават і супраць волі Хрушчова?

Бо трэба сьцьвердзіць, што Мао ставіць Мікіту ў прыкрае палажэньне. Дуэт на «супэрвярхох» будзе адбывацца паміж прадстаўнікамі двух блёкаў: заходнята і камуністычнага. Таму Хрушчову, як прадстаўніку камуністычнага блёку, нялёгка будзе апраўдаць тры факты агрэсіі гэтага блёку, якія мелі месца падчас пару месяцаў: Тыбэт, Ляос і Індыю.

Праўда, Айзэнгаўэр мог-бы прыгадаць дзесяткі даўнейшых. Праўда і тое, што Хрушчоў не капаецца як сьляпы ў торбе, шукаючы словаў і аргумэнтаў, але меле языком, што яму сьліна на язык прынясе, ня вельмі турбуючыся, ці гэта згоднае з праўдай і фактамі. Аднак тут Хрушчоў будзе гаварыць ня ў Курску, Тыране, ці нават у гэтай самай Індыі, але ў Амэрыцы і перад Арганізацыяй Аб'еднаных Нацыяў — хоцькі ня хоцькі трэба будзе быць карэктным і ня кідаць мякіну пустаслоўя на вецер. Няўжо-ж Хрушчоў думае, што амэрыканскія джэнтэльмэны і сябры АЗН праз ветлівасьць ня будуць ставіць яму няпрыемныя пытаньні? Гэта вельмі мала праўдападобнае...

Якія-б ня былі прычыны і гэнэза гэтай новай кітайскай агрэсіі, мы з задаваленьнем можам сьцьвердзіць, што яна ня спрычыніцца да павялічэньня аўтарытэту і прыхільнікаў камунізму ў сьвеце, а перадусім у Азіі. Толькі ці гэтую «няўвязку» здолеюць выкарыстаць заходнія дыпляматы — гэта іншая справа...

Варта адцеміць яшчэ адзін цікавы факт: У Лёндане Айзэнгаўэр прыняў сятру Нэру, якая зьяўляецца Высокім Камісарам і амбасадарам Індыі ў Англіі. Гэтая сустрэча ня была ў пляне візыты Айзэнгаўэра і адбылася зь ініцыятывы Індыі. Вельмі праўдападобна, што калі яму загарэлася пад нагамі зямля, Нэру шукае ратунку ад сваіх «прыяцеляў» у Амэрыцы. Тут-бы спраўджалася прыказка: «Ня плюй у ваду, бо няведама, ці не давядзецца яе піць..»

Заходнія дыпляматы маюць добрыя нагоды. Дай, Божа, каб іх выкарысталі...

Шкодны ўказ

Другога жніўня сёлета ў прэсе быў апублікаваны ўказ Прэзыдыюму Вярхоўнага Савету БССР «аб забароне трыманьня жывёлы ў асабістай уласнасьці грамадзян, якія жывуць у гарадох і рабочых пасёлках». Згодна гэтага ўказу, зь 1-га кастрычніка г. г. забараняецца працоўным Беларусі трымаць прадукцыйную й рабочую жывёлу ў абласных гарадох і вакольных вёсках. У парушальнікаў гэтага ўказу жывёла будзе прымусова адбірацца з выплатай яе кошту па цэнах, якія існавалі да 1958 году для калгасьнікаў пры здачы абавязковых паставак мяса.

Афіцыйнымі прычынамі такога ўказу зьяўляецца тое, што ўлады прыйшлі да высновы «паканчыць» з прымітыўным вядзеньнем жывёлагадоўлі насельніцтвам гарадоў і вакольных населеных пунктаў. Апрача таго, як адзначае ўказ, жывёлай зьнішчаецца шмат хлеба й іншых харчовых прадуктаў зь дзяржаўных фондаў, а дагляд жывёлы адцягвае рабочую сілу з прадпрыемстваў. Жывёла стварае антысанітарныя ўмовы ў гарадох.

У сувязі з выданьнем указу партыйная прапаганда разгарнула шырокую кампанію, даводзячы, што ажыцьцяўленьне ўказу прынясе народу вялікую карысьць. Так у газэце «Зьвязда» з 11 жніўня г. г. у перадаавым артыкуле пад шумным загалоўкам «Для цябе, працаўнік!» разам зь іншым, прапагандовым шалупеньнем газэта глумліва намагаецца пераканаць народ, што ўказ ураду БССР паслужыць інтарэсам народу. Больш таго, у артыкуле паведамляецца, што працоўныя масы ў сваіх лі-

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

На маргінэсе Венскага Фэстывалю Моладзі

Тое, што мы хочам закрануць тут, гэта пытаньне паводзінаў, рэпрэзантацыі й мастацкага рэпэртуару савецкай дэлегацыі, а таксама партыйна-паліцэйскага нагляду над ёй. Гэтае пытаньне цікавае тым, што яно, побач з раскрыцьцём мэтаў Фэстывалю, адлюстроўвае таксама й у большай шырыні блага замаскаваны савецка-расейскі каляніялізм і жалюгодны нявольніцкі стан падсавецкага чалавека.

Як ведама, дэвізам Фэстывалю было «Мир и Дружба». Сымбалям меліся быць галубкі, і галубкі жывыя. Звычайна трэба было-б чакаць, што гэтых галубкоў выпусьцяць напачатку адкрыцьця Фэстывалю, бо яны былі прызначаныя сымбалізаваць гэты Фэстываль у цэласьці. Аднак яны былі выпушчаныя толькі перад самым выхадам савецкай дэлегацыі, г. зн. пасьля добрага кавалку часу па адкрыцьці, бо на стадыён дэлегацыі выходзілі ў альфабэтным парадку. Жадаючы паказаць сваю моц і сілу, што між іншым, пярэчыла дэвізу самога Фэстывалю, савецкая дэлегацыя на высокіх рыштаваньнях цягнула з сабой макет міжплянэтнай ракеты. Тысячы галубкоў кружылася над стадыёнам, шукаючы сабе шляху дахаты й не падазраваючы, што ім рыхтуе працэсія савецкай дэлегацыі. І вось пачуліся першыя моцныя выбухі, што меліся рэпрэзантаваць выстралы ракеты, і за імі з новымі выбухамі ўзьляцелі ўгору дзесяткі ракетаў, выкідаючы палотнішчы з надпісам «Мир и Дружба» на розных мовах. Замітусіліся бедныя галубкі ў разрывах ракетаў, не знаходзячы сабе месца ў паветры. Міжвольна стала шкада нявінных птушанят, гэтага экспэрымэнтальнага сымбалю «Миру и Дружбы». Міжвольна таксама заварушылася дзесьці ўдалі думка, што бедным ты будзеш гэты статак пакорных авечак, паверыўшы цынічным словам «Мир и Дружба» й цяпер панёсшы сьцягі сваіх народаў на гэты прыўкрашаны стадыён.

Напышана й горда праходзіла савецкая дэлегацыя, хорам выкрыкваючы «Мир и Дружба», махаючы кветкамі й рукамі. Гэтая напышанасьць, асабліва так званых «нянек» ці партыйна-паліцэйскага пэрсаналу, і хорная салідарнасьць савецкай дэлегацыі заставаліся нязьменнымі да канца Фэстывалю. Адным словам, да словаў «Мир и Дружба» не хапала аснаўнога — «Свабода». Усюды групамі, заўсёды разам падымаюцца рукі з кветкамі ці бяз кветак, каб прывітаць ці адказаць на прывітаньне. Яны й апускаюцца разам, праўдзівей разам з рукой «няньки». Афіцыйнае й сухое «Мир и Дружба» тут падмяняла звычайнае сяброўства, сяброўскія сустрэчы й гутаркі. Ня адчувалася навет якой-колечы разьвязанасьці між савецкай дэлегацыяй і дэлегацыямі, напрыклад, Польшчы, Румыніі, Вугоршчыны, адным словам дэлегацыямі краін так званай «народнай дэмакратыі». Тут няло большым холадам, чымся з адносінаў з заходнімі дэлегацыямі. Югаслаўскую дэлегацыю савецкая дэлегацыя наагул байкатавала, як гэта, напрыклад, быў выпадак пры адкрыцьці Фэстывалю, калі прадстаўнікі савецкай дэлегацыі, што ня прыймалі ўдзел у выхадзе, але знаходзіліся між публікі адмовіліся прывітаць югаслаўскую дэлегацыю ў паходзе. Затое вялікую «слабасьць» савецкая дэлегацыя адчувала да дэлегацыяў арабскіх, афрыканскіх і паўднёва-амэрыканскіх народаў. Тут без пацалункаў не абыйшлося, ведама. Што-ж дзядзька Хрушчоў заўважыў, што гэтыя народы вельмі «пакрыўджаныя» каляніялізмам, а таму загадаў «шанаваць» іх. Нездарма фэстывальная праграма прадбачвала сэмінары й сустрэчы «змагароў супраць заходняга каляніялізму».

Вернемся аднак да дэвізу «Мир и Дружба» без... «Свабоды». Ня будзем заходзіць у пытаньне фэстывальнае свабоды, якой у запраўднасьці таксама ня было, бо кажны сэмінар, кажная сустрэча й дыскусыі моцна кантраляваліся Масквой. Тут мы зьвернем увагу на тую свабоду, якой карысталася савецкая дэлегацыя, падсавецкі чалавек. Як ужо зазначалася, савецкая дэлегацыя заўсёды паказвалася толькі групамі й рэагавала хорам. Запраўды, трэба было мець вялікае шчасьце, сустрэць аднагодвух чалавек асобна й пагаварыць зь імі, калі толькі яны ня былі зь «нянек», бо ў большасьці выпадках увадзіночку дазвалялася хадзіць толькі такім. Такая група, скажам, зь пяці, дзесяці ці больш чалавек, заўсёды мела свайго «апякуна», які ў гутарках займаў першае й апошняе слова, вызначаў маршрут сваей групы, адводзіў сваечасова яе спаць (звычайна савецкая дэлегацыя зьнікала пад 10-ю гадзіну). Мастацкія ці спартыўныя групы мелі па некалькі падобных «апякуноў» ці «нянек». Яны вельмі й не маскаваліся, ці можа так лёгка ўдавалася зь іх зьнімаць маску толькі нам, эмігрантам. Як гэты апарат дзейнічаў, прывядзём некалькі прыкладаў.

На другі дзень Фэстывалю на Макс-Вінтер Пляц адбываецца адзін із канцэртаў на вольнай трыбуне. Удзельнічае й савецкая дэлегацыя — Сьвярдлоўскі хор, трыё бандурыстак-Украінак і др. Калі ўдзельнікі іншых дэлегацыяў ходзяць свабодна, савецкая дэлегацыя перад пачаткам і у часе канцэрту стаіць асобна, зьбіўшыся ў кучу. Праціскаемся да іх, і пачынаем гутарку з бліжэйшымі. Да двух з савецкага боку прылучаецца трэйці, актыўнейшы. Праз некаторы час першыя два адыходзяць, пакінуўшы пры нас апошняга. Наступае чарга выступаць Сьвярдлоўскаму хору. Гэты, што стаяў пры нас, адыходзіць, сказаўшы, што йдзе «падганяць сваіх хлапцоў». Неўзабаве ён зноў вяртаецца да нас. На запытаньне, чаму не сьпявае, адказвае, што «сарваў горла», крычучы пры адкрыцьці Фэстывалю. Як толькі хор уладзіўся на сцэне пры дапамозе іншых прыганятых, наш субяседнік зноў адыйшоў ад нас і сеў пры сцэне каля кучкі другіх савецкіх удзельнікаў канцэрту. Мы падумалі, што магчыма запраўды чалавек «сарваў горла», бо войстрых пытаньняў у гутарцы мы не закраналі. Ён, між іншым, пахваліўся, што быў на Бруксэльскай выстаўцы ў якасьці «турыстага». Але вось закончыўся канцэрт, Сьвярдлоўскі хор зыйшоў са сцэны й пры мне зноў паявіўся стары знаёмы. «Што-ж, гавару, час ёсьць, канцэрт закончыўся, можа-б выйшлі на горад?» Ён адказаў, што можа другім разам, а цяпер дадому ім пара. Падаўшы руку, ён першы накіраваўся да аўтобусаў, завучы іншых і падганяючы іх. Усе савецкія ўдзельнікі гуськом і моўчкі пакрочылі яму ўсьлед. «Эге, думаю, дык ты ня з звычайных». Потым колькі разоў бачылі мы яго пры выконваньні абавязкаў прыганятага, але ня прыйшлося пагаварыць.

Другі выпадак: На трэйці дзень Фэстывалю ў «Вінэр Штадтгалле» адбываецца агульны вечар танцаў. Усе чатыры вялізарныя залі поўныя народу, звычайна ўдзельнікамі Фэстывалю. Савецкая дэлегацыя затрымалася ў найбольшай канцэртнай залі. Прымашчваемся каля столікаў з групай савецкай дэлегацыі ў колькасьці пяці чалавек. Пачынаецца гутарка. Хутка выяўляецца актывісты, які «ўсё і лепш» знае, чымся другія і які пачынае весьці атаку супраць «капіталістых» і супраць нас. «Няўжо, думаем, і тут, на танцах, не абыйшлося без апякуноў?» А як-жа. Другія чатыры хлапцы мусілі заўсёды ў гэтага актывістага браць дазвол, каб схадзіць патанцаваць ці выйсьці на часіну па патрэбах. Яны, між іншым, ахватней уступалі й у гутарку, выкарыстоўваючы адсутнасьць першага. Яшчэ далёка да заканчэньня танцаў уся савецкая дэлегацыя апусьціла залю. Спаць пара...

Трэйці выпадак: Аднаго дня я прагульваўся ў горадзе. Заўважыўшы групу савецкіх удзельнікаў Фэстывалю, прыастанавіўся каля вітрыны, чакаючы на яе. Група была разьбітая падва, патры чалавекі, што трымаліся адпаведнай дыстанцыі. Я загаварыў з адной із двоек, выкарыстаўшы момант зацікаўленьня задніх аднэй вітрынай. Гэтыя два хлопцы-спартоўцы, адзін зь якіх быў з Масквы, ахвотна ўступілі ў гутарку, выменьваючыся ўражаньнямі зь Вены й прыпамінаючы, хто ёсьць зь Беларусаў афіцыйнымі ўдзельнікамі Фэстывалю. Неўзабаве пачала прыбліжацца да нас групка з чатырох чалавек. Мае субяседнікі затрывожыліся. Адзін зь іх уцёк зразу, заўважыўшы гэтае набліжэньне. Другі затрымаўся яшчэ на часіку. Падаў мне руку і, падзякаваўшы за сустрэчу з «эмігрантам» і гутарку, павярнуўся неяк вінавата, пакінуўшы мне ўсьмешку незадаваленьня з набліжанае чацьвёркі.

Але-ж ці толькі гэтая партыйна-паліцэйская ахова заціскала савецкіх удзельнікаў Фэстывалю. Вітрыны Вены былі разнастайныя й поўныя ўсялякага тавару. Бачна было, як чалавек із савецкага «раю» проста разгубляўся перад імі, але купіць ён нічога ня мог. Што-ж можна было купіць за 200 шылінгаў, якія выдала яму партыя ў якасьці кішаньковых грошай на 10 дзён пабыту?!

Сваім складам савецкая дэлегацыя, можна сказаць, была пераважна расейскай. Як прыдатак да гэтае асновы, першае месца займалі ўсходнія народы,

(Заканчэньне на бач. 4-ай)

Шкодны ўказ

(Заканчэньне зь 1-ай бач.)

стох у рэдакцыю горача падтрымліваюць указ.

Усе гэтыя цьверджаньні партыйнай прапаганды аб вялікай карысьці ўказу для народу шытыя белымі ніткамі. А вось чаму. Згодна савецкіх статыстычных зьвестак рабочыя й служачыя Беларусі мелі ў сваім карыстаньні 226 тысяч галоў буйнай рагатай жывёлы, у тым ліку 181 тысячу кароў; 384 тысячы сьвіней і 193 тысячы козаў і авечак. Жывёлу гэтую разьвялі й карыстаюцца ёю шматсямейныя работнікі, удовы з малымі дзяцьмі й значная катэгорыя працоўных зь нізкай аплатай, якія прымушаныя былі цяжкім савецкім жыцьцём шукаць, апрача зарплаты, іншых сяродкаў для існаваньня. Трымалі жывёлу й работнікі, якія з прычыны кватэрнага крызысу ў гарадох нашлі сабе прытулак у вакольных вёсках і прымушаныя, як кажуць, жыць на дзьве сям'і. Уся гэтая найбяднейшая катэгорыя працоўных утрымлівала хто казу, хто парасё, а пры спрыяльных умовах і карову. Такім чынам прынамся паўмільёна працоўных на Беларусі падтрымлівалі сваё існаваньне. Гэта-ж ня кучка спэкулянтаў, якая нажываецца на чужой бядзе, перапрадваючы дэфіцытныя прадукты харчаваньня. Сярод уласьнікаў гэтае жывёлы нямнога можна знайсьці з тых, хто стаіць начале партыі й ураду, бо ім няма ў ёй патрэбы.

Гэты ўказ, бязумоўна, выклікаў справядлівае абурэньне работнікаў і служачых, якія прымушаны будуць здаць жывёлу ў калгасы й саўгасы за нізкую аплату па здяржаўных цэнах. Вось-жа, каб прыдушыць незадавальненьне сотняў тысяч працоўных, і вядзецца прапаганда аб надзвычайных выгадах для народу новага ўказу. З гэтай мэтай і інсьпіруюцца цьверджаньні, што рэдакцыі савецкіх газэтаў атрымліваюць лісты ад працоўных, у якіх яны дзякуюць савецкай уладзе, што яна забараніла ўтрымліваць жывёлу ў гарадох і рабочых пасёлках. Каму, але савецкім грамадзянам вельмі добра вядома, што заўсёды, калі савецкаму кіраўніцтву патрэбна выдаць непапулярны закон, або пастанову, якія ўшчамляюць інтарэсы працоўных, партыйная прапаганда трубіць, што закон выдадзены на просьбу працоўных. Калі-ж закон ужо прыняты й выклікае масавае абурэньне, дык у такіх выпадках партыя арганізуе выпуск фальшывак-лістоў з падзякамі за «карысны для народу закон».

Усё паказвае на тое, што ў недалёкім часе адбудуцца далейшыя абмежаваньні правоў працоўных на ўтрыманьне жывёлы. Хрушчоў у сваіх выступленьнях неаднаразова ўжо даўно маніцца забраць усю жёвёлу краіны ў саўгасна-калгасны кацёл. Гэта патрэбна Хрушчову, каб паказаць, што пад ягоным кіраўніцтвам грамадзкая жывёлагадоўля павялічваецца, а пляны сямігодкі на савецкай гаспадарцы саўгасамі й калгасамі з энтузіязмам выконваюцца. А наагул, матарыяльна заціснутых работнікаў, служачых і калгасьнікаў будзе значна лягчэй прымусіць пакорліва гнуць сьпіны на «сацыялістычных» прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах.

В. Б.

У НЬЮЁРСКАЙ СЭКЦЫІ «ПАРЫСКАГА БЛЁКУ»

8-га жніўня сёлета ў Нью Ёрку адбыўся гадавы сход Сэкцыі Лігі Вызваленьня Народаў СССР («Парыскі Блёк»), на якім быў прысутны Прэзыдэнт УНРады др С. Вытвіцкі.

На парадку дня былі перавыбары кіраўніцтва сэкцыі ў сувязі з выездам на сталае жыцьцё ў Вашынгтон дасюлешняга старшыні сэкцыі Я. Гаратуняна.

У новую ўправу былі выбраныя сп. сп. К. Мярляк — за старшыню, В. Глазкоў — за заступніка старшыні, В. Кулей — за сакратара і др. Фаізі — за скарбніка.

Яшчэ адзін аспэкт русыфікацыі

(Заканчэньне зь 1-ай бач.)

Прычынаў такога палажэньня шукаць далёка ня трэба. Яшчэ ў сьвежай памяці тыя часы, калі інтэлігенты — нават пісьменьнікі — баяліся на вуліцах гаварыць міжсобку пабеларуску, бо толькі гэтага магло хапіць, каб быць залічаным да «нацдэмаў», «буржуазных нацыяналістых» і гэтак далей. Пад акампаньямэнт дэклярацыяў аб »мудрай ленінскай нацыянальнай палітыцы», беларуская мова і культура наагул пасьлядоўна адсоўвалася на другі плян. І вось цяпер, ня гледзячы на права выбіраць мову навучаньня, беларуская моладзь ня можа фактычна скарыстаць з гэтага права, бо выкладчыкі, **скончыўшы ў БССР ВНУ, нямогуць выкладаць пабеларуску!**

Бальшавіцка-расейская адміністрацыя на Беларусі і далей патурае гэтаму палажэньню, і ня робіць абсалютна нічога, каб перарваць створанае ёй-жа самой зачараванае кола. Аднак пратэст беларускай маладой інтэлігенцыі гучыць штораз сьмялей. Няма ніякага сумліву, што зь ёй салідарызуецца вялізарная бальшыня беларускага народу.

З тым большай горычай трэба адзначыць той факт, што шмат хто з тых, якія называюць сябе «мастакамі слова» — на чале з палітруком беларускай савецкай літаратуры Пятрусём Броўкам — не далучаюцца да гэтага пратэсту. Такія, як Пятрусь Броўка, бяз дырэктываў партыі ня скажуць ні слова, і глядзяць толькі, каб іхныя творы выйшлі як найхутчэй у расейскім перакладзе — там ганарары лепшыя...

Усе-ж вышэй пададзеныя факты выразна сьветчаць аб адным: як раней, так і цяпер катастрафальны стан беларускае культуры тлумачыцца ня нейкім недаглядам, а сьведамай і мэтанакіраванай палітыкай бальшавікоў у кірунку русыфікацыі нашага народу.

Ул. Неманові́ч

Ант. Адамовіч 3

Наш Багдановіч

Адзін з выпадкаў няўдумлівага «выраўнаваньня рытму», зробленага яшчэ рэдакцыяй «Нашае Нівы», адкінутага самым аўтарам, але прынятага йзноў Інбелкультаўскай рэдакцыяй «для большага захаваньня рытмікі» (т. I, б. 464), выкрыў ужо праф. Барычэўскі ў згадванай вышэй рэцэньзіі на Інбелкультаўскае выданьне (б. 382). У ягоным чытаньні аўтаравага тэксту мы й прынялі першы радок вершу «Мне сьнілася» («Вянок», разьдзел «Вольныя думы»). Да «выраўнаваньня» тут выразна справакавала рэдактароў напісаньне аднаго слова, памыльнае з гледзішча сучаснага правапісу, але ў Багдановічавых часох няйснаваньня ніякага правапісу беларускае літаратурнае мовы й для самога Багдановіча асабліва — зусім не неспадзяванае: «гору» заміж «гару» пры націску на «у». Але зусім падобным чынам аказаліся справакаванымі Інбелкультаўскія рэдактары і ў вершы «Песьня пра князя Ізяслава» («Пад Вянком», разьдзел «Старая Беларусь» у нашым выданьні), дзе яны слова «Васількоў» прачыталі пасучаснаму з націскам на «о», слова «свого» — асучасьніўшы таксама націскам на другім «о» і дзеля гэтага павыкідалі цэлыя словы («князь» у першым радку першае строфы й «ён» у першым радку другое строфы) «на тэй падставе, што парушаюць разьмер радкоў» (т. I, б. 438), не дагледзэўшы, што гэтыя якраз самі груба парушылі той «разьмер» — мэтрычную схему радкоў, ператварыўшы яе з чатырохстопнага акаталектычнага харэю, вытрыманага ўва ўсіх няцотных радкох цэлага вершу (прычым акаталектыка вытрыманая ўва ўсіх чыста радкох, як цотных, гэтак і няцотных), у каталектычны толькі ў двух радкох, тымчасам як пры выстаўленьні мэтрычных націскаў, што ў дадзеным выпадку зусім супадаюць з нармальнымі моўнымі, усё «выраўноўваецца» само сабой, без патрэбы выкіданьня словаў, і згаданыя словы запісваюцца сучасным правапісам як «Васількаў» і «свога», што й зроблена ў нашым выданьні.

Праф. Барычэўскі ў тэй-жа рэцэньзіі (б. 384) зусім добра ўстанавіў мэтрычную схэму вершу «Рушымся, брацьце, хутчэй» («Вянок», разьдзел «Думы»), пра які Інбелкультаўскія рэдактары ўважалі, быццам у ім «разьмер ня зусім вытрыманы» (б. 462, том I), хоць ніякіх «выраўнаньняў» гэнага «разьмеру», на шчасьце, рабіць тут не спрабавалі. Аднак, на аснове неразуменьня выкрытага тут праф. Барычэўскім рытмічнага ходу Багдановіча — пераводу дактылічных радкоў у анапэстычныя анакрузаваньнем іх — паробленыя «выраўнаньні» першых радкоў у двух вершах «Зь песьняў беларускага мужыка», верш I («Пад Вянком», разьдзел «Думы» ў нашым выданьні) ды «Магіла ў полі» (тамсама), дзе коштам псаваньня мовы (абціну канчаткаў «ся» у словах «гнуся» й «скрылася», ператвораных у «гнусь» і «скрылась» — гл. «Увагі» ў т. I, б. б. 436, 437) дасягнутае «выраўнаньне» дактылічных радкоў у анапэстычныя, чым зьнішчаная дынамічнасьць Багдановічавага рытмічнага ходу пералучэньня з мэлянхалічнага спаду дактыля на імклівы ўзыход анапэста*). У вабодвых выпадках гэтыя штучныя школьныя «выраўнаваньні» намі адкінутыя й адноўлены арыгінальны спачатны тэкст першадруку за жыцьцём аўтара.

Нарэшце, апошнім нашым прынцыпам рэдагаваньня было выкарыстаньне магчымасьцяў як найбольш усебаковага й далёкасяжнага ўдасканальненьня рэдакцыі тэкстаў Багдановічавых твораў, Тут намі найперш і найбольш былі прыцягнутыя нявыкарыстаныя рукапісы варыянты, ведамыя з паданага ў «Увагах» да Інбелкультаўскага выданьня, а таксама з пасьлейшых розных публікацыяў ды беспасярэдня з рукапісаў, што часткава й выпадкава аказваліся нам прыступнымі, як аб гэтым ужо казалася. З гэтых матар'ялаў мы ўзялі й увялі ў тэкст, прыкладам, у ведамым вершы-звароце да «зары-зараніцы» першы радок, як ён паданы ў Інбелкультаўскіх «Увагах» сярод варыянтаў «чарнавога аўтаграфу» (т. I, б. 454), што так узмацняе-ўдасканальвае чыста-багдановічаўскую згушчаную й напружную дынамічнасьць вобразнага разьвіцьця (гл. верш «Добры вечар, зара-зараніца» ў «Вянку», разьдзел «У зачараваным царсьцьве»). У другім санэце з разьдзелу «Старая спадчына» ў «Вянку» мы ўвялі з такога-ж аўтографу (т. I, б. 466) слова «гной» на замену слова «гніль», паўтораннага другі раз у парушэньне стродкага санэтнага канону, дапілноўваньне якога якраз у гэтым пункце заўсёды падчыркваў Багдановіч. У вершы «Рандо» з таго-ж разьдзелу мы ўвялі эпітэт «ясных» да слова «зор» з такіх-жа рукапісных варыянтаў (т. I, б. 467) на замену эпітэту «пекных», у дадзеным выпадку ня толькі барбарыстычнага, але й зусім не эфэктыўна ў паэтычным дачыненьні таўталягічнага пасьля эпітэту «прыгожы». У вершы «Агата» («Па Вянку», да зборніка «Шыпшына» ў нашым выданьні) мы ўвялі з «чарнавога накіду» (т. I, б. 445) слова «ступою» на замену слова «хадою» дзеля загладжаньня чыста-моўнае няўвязкі («маруднай хадою ехаў ён на кані»). У славутай «Пагоні» (тамсама ў нашым выданьні) мы ня толькі прынялі Інбелкультаўскую папраўку — выкасаваньне слова «Як» на самым пачатку самапершага радка (т. I, б. 446) і ня толькі зробленую ў публікацыях часоў II сусьветнае вайны замену «Літоўскай» на «Крывіцкай», але з тых-жа рукапісаў, адкуль была ўзятая гэтая апошняя замена (балонкі з адзнакаю «Папка XI. № 9»), увялі колькі папраўак больш моўнага характару. Дзеля таго аднак, што тэкст бяз гэтых папраўак ужо моцна ўвайшоў у быт, галоўна, як адна з патрыятычных песьняў, найбольш у нас улюбёных і пашыраных, мы ў вапошнім мамэнце перад друкам кнігі пастанавілі даць і той варыянт, які ўпяршыню зьявіўся ў друку ў «Вольнай Беларусі» (№ 32 ад 30 лістапада 1917 г.), адкуль ён і стаўся найперш ведамым і ўвайшоў у той быт (з прынятаю ўсімі Інбелкультаўскаю папраўкаю што да таго «як» ды бальшынёй прынятаю папраўкаю «Літоўскай» на «Крывіцкай»).

Трэба тут-жа падчыркнуць, што наагул якнайбольшае выкарыстаньне магчымасьцяў удасканальненьня Багдановічавае мовы што да ейнае беларускасьці разглядалася намі як адна з найважнейшых нашых задачаў. Добра ведама, што якраз беларускасьць мовы становіць адно із слабых, калі не адзінае слабое месца Багдановіча, хоць і не зь ягонае асабістае віны, а дзеля адпаведных біяграфічных абставінаў. Добра ведама, асабліва з успамінаў некаторых асобаў (В. Ластоўскага, Т. Ім-

Моладзь з ЗБМА на фэстывалі Гэнры Гадсона ў Нью Ерку

У 1609 г. капітан галяндзкага гандлёвага карабля Ангелец Гэнры Гадсан, шукаючы дарогі ў Кітай, прыблудзіў у раку Паўночнае Амэрыкі, што носіць цяпер ягонае ймя. Рака Гадсан абмывае заходні бок абтоку Мангэтэн, забудаванага цяпер небасягамі й залітага вечарамі мігатлівым сьвятлом рэклямаў. Места Нью Ёрк вядзе свой летапіс ад запісное кнігі капітана Гадсана, і сёлета сьвяткуе 350-я ўгодкі. Сьвяткаваньне, названае фэстывалем Гэнры Гадсана, адбываецца на працягу ўсяго летняга сэзону, складаецца галоўна з канцэртных выступленьняў ды мае калярытны міжнацыянальны характар.

Канцэрты — народнага й клясычнага мастацтва — адбываюцца ў ньюёркаўскім Цэнтральным Парку, на сцэне вялікага амфітэатру. Гэта запраўдны конкурс, у якім бяруць удзел дзясяткі нацыянальнасьцяў, што за тры з палавінаю стагодзьдзі гісторыі места знайшлі сабе тут надзейнае прыпынішча.

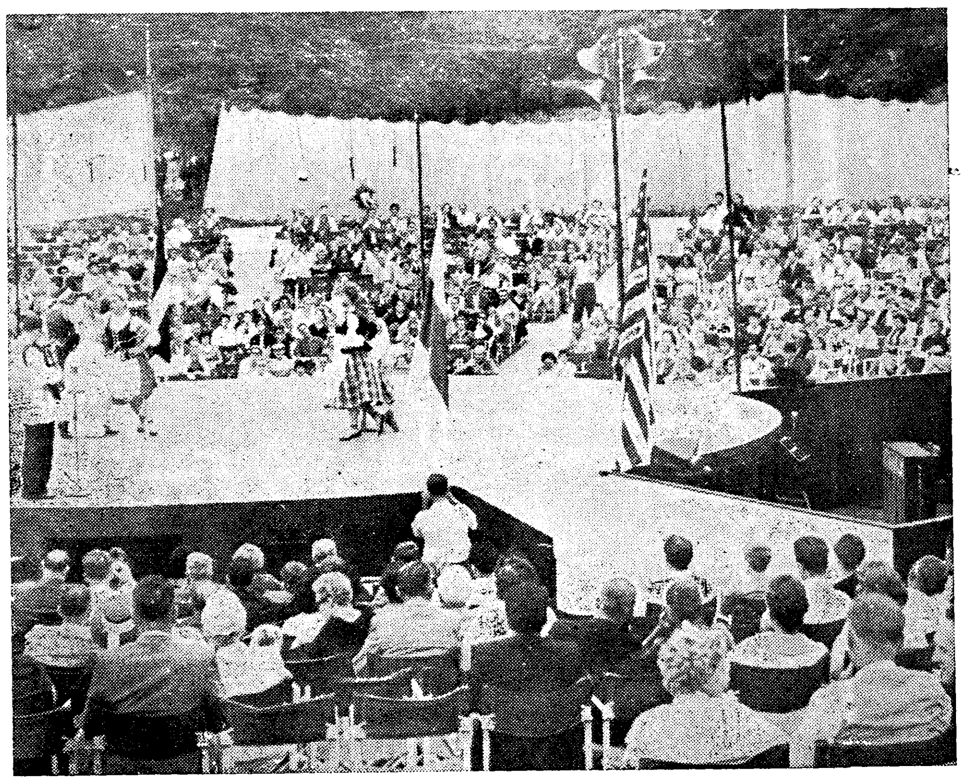
У нядзелю 23 жнівеня ў ньюёркаўскім Цэнтральным Парку прагучэлі й беларускія танцавальныя ды песенныя мэлёдыі, рэпрэзэнтаваныя групаю моладзі мясцовага аддзелу Згуртаваньня Беларускае Моладзі Амэрыкі.

У кажнаразовым канцэрце бяруць удзел па некалькі нацыянальнасьцяў, што дабіраюцца паводля геаграфічнага прынцыпу. Беларускі выступ быў залічаны ў Паўночна-эўрапейскую праграму. Беларусы выступалі разам з Эстонцамі, Латышамі й Летувісамі. Беларуская праграма складалася з народных танцаў, песьняў і музыкі, менш-больш, як і праграмы нашых балтыцкіх суседзяў. У Цэнтральным Парку пагоднымі днямі бывае шмат народу, і на канцэрт, што пачаўся а 3-й гадзіне папаўдні зыбралася больш за тысячу гледачоў. Гукавая рэпрадукцыя была дасканальная, дык шмат хто слухаў таксама музыку, прагульваючыся па дарожках парку.

Вакол круглае сцэны расстаўленыя нацыянальныя сьцягі: амэрыканскі, беларускі, літоўскі й эстонскі. Праз сцэну, із супрацьлежных канцоў, праходзяць да сваіх сьцягоў нацыянальныя прадстаўнікі па аднэй пары ў народных касьцюмах. Беларуская пара: танцоры Поля Груцько й Аркадзь Каваль. Калі ўсе сьцягі абстаўленыя, выконваецца амэрыканскі гімн, і канцэрт пачынаецца.

Як на сцэну выйшаў кіраўнік канцэрту, містэр Ўолтэр Бакад прысутныя сярод публікі беларускія гледачы былі вельмі прыемна зьдзіўленыя, пабачыўшы яго ў беларускай народнай вопратцы. Адкрываючы канцэрт, сп. Бакад сказаў, што рэпрэзэнтаваныя на канцэрце беларускі й балтыцкія народы — гэта народы самабытныя, якія маюць сваю багатую культуру, мелі сваю дзяржаўную незалежнасьць ды, трэба спадзявацца, гэтую незалежнасьць здабудуць ізноў.

Канцэрт прайшоў надзвычайна ўдала Беларуская група выступала ў канцы праграмы. Шэсьць параў бадзёрых танцораў, пад вясёлыя гукі акардыёну сп. Лявона Рудзінскага, выканалі тры народныя танцы: крыжачок, мікіту й таўкачыкі. Танцавалі: Ала Орса (кіраўнічка танцавальнага гуртка), Оля Мельяновіч, Поля Груцько, Ніна Каваль, Эрыка Александровіч, Рая Станкевіч, Аркадзь

Народны танец «Крыжачок» у выкананьні танцавальнага гуртка ньюёркаўскага аддзелу Згуртаваньня Беларускае Моладзі Амэрыкі на фэстывалі Гэнры Гадсана ў Нью-Ёрку 23 жнівеня 1959 г., дзе Беларусы здабылі першае месца.

Фота Язэпа Пазьняка

Каваль, Анатоль і Мікалай Александровічы, Аўген Лысюк, Кастусь Верабаей, Вячеслаў Станкевіч. Беларускую песьню рэпрэнзэнтавала маладая таленавітая сьпявачка Клава Ярашэвіч выкананьнем народнае «Лявоніхі» і рамански «Васілёчкі» словы Міхася Кавыля, музыка Міколы Куліковіча. Да прыгаства песьняў шмат дадаваў акампаніятар акардыяністы-віртуоз Лявон Рудзінскі. Ён-жа выступіў у салёвым нумары з варыяцыямі на тэму полькі «Янкі».

Беларуская праграма была выкананая з гэткім запалам і пачуцьцём, што ўзнагарода вечару, Artur Murray Trophy — пазалочаная статуэтка пары танцораў на мармаравай падстаўцы — дасталася Беларусам пад агульную апрабату гледачоў. Прыемная неспадзеўка была тым большая, што ніхто не чакаў прысуджэньня ўзнагароды. Прыз даручылі ў прысутнасьці ўсіх удзельнікаў канцэрту на сцэне амфітэатру. Зусім спантанічна, із статуэткай у руцэ, Ала Орса падала руку свайму партнэру, і ўся беларуская група абыйшла кругам па сцэне амфітэатру, яшчэ раз паказваючы незраўнае хараство народнае вопраткі ды шчасьлівымі ўсьмешкамі выказываючы ўдзячнасьць за прызнаньне й цёплае прыймо.

Выступленьне беларускае групы на фэстывалі Гэнры Гадсана было зарганізаванае, дзякуючы стараньням сябры Аўгена Несьцяровіча, які зьяўляецца сталым прадстаўніком ад Беларусаў у ньёркаўскай Радзе Народных Мастацтваў.

Я. Запруднік

Вечар у чэсьць праф. Ант. Адамовіча

Выкарыстоўваючы часовы побыт праф. Антона Адамовіча ў Мюнхэне, куды ён спэцыяльна прыяжджаў зь Нью Ёрку для ўдзелу ў навуковай канфэрэнцыі і гадавой асамблеі Інстытуту Вывучэньня СССР, Рэдакцыя «Бацькаўшчыны» наладзіла 1-жа жніўня вечар, прысьвечаны 50-ай гадавіне ягонага нараджэньня (радзіўся 26 чэрвеня 1909 году ў Менску).

Вечар у прысутнасьці бадай усей мюнхэнскай беларускай калёніі адкрыў кароткім уступным словам сп. С. Кабыш, які ад імя прысутных прывітаў праф. Адамовіча зь ягоным юбілеем, пажадаў яму памыснасьці ў ягоным асабістым жыцьці й такіх-жа выдатных, як і дагэтуль, посьпехаў у ягонай нацыянальна-грамадзкай, літаратурнай і навуковай дзейнасьці ў наступным пяцідзесяцігодзьдзі ды, напасьледак, перадаў слова юбіляру дзеля дакладу на тэму «1909 год у гісторыі беларускага адраджэнства».

У сваім глыбока абдуманым і старанна апрацаваным дакладзе праф. Адамовіч высунуў тэзу, што якраз 1909 год зьяўляецца пераломнай датай у беларускай адраджэнскай літаратуры й беларускім адраджэнскім руху наагул. Да гэтага часу канцэпцыя беларускага адраджэнізму была яшчэ вузкай і няпоўнай, бо зводзілася фактычна толькі да патрабаваньня вызнаньня за беларускім народам ягонае людзкае годнасьці ды палепшаньня ягонага сацыяльнага палажэньня. Пачынаючы ад 1909 году, адраджэнская ідэя абыймае ўжо й патрабаваньне ўзвышэньня беларускага народу да агульналюдзкай узроўні ў галіне духовага й культурнага разьвіцьця ды да вызнаньня ягонай нацыянальнай поўнацэннасьці.

Гэтыя новыя ідэі запачаткаваў у гэным 1909 годзе Сяргей Палуян і галоўна Максім Багдановіч, робячы ў гэтым кірунку вялікі ўплыў і на агульна вызнаных ужо духовых правадыроў беларускага народу — Янку Купалу й Якуба Коласа. Гэты цікавы й з кажнага гледзішча арыгінальны даклад будзе пазьней надрукаваны ў «Бацькаўшчыне».

Пасьля дакладу ў гарачых словах вітаў юбіляра ад імя газэты й Выдавецтва «Бацькаўшчына» др. Ст. Станкевіч, пасьля чаго сп. П. Сыч ад імя «Бацькаўшчыны» перадаў праф. Адамовічу сьціплы падарак — залатую бранзалетку да залатога гадзіньніка, падараванага раней юбіляру беларускай ньюёркаўскай калёніяй.

Пасьля агульнага адсьпяваньня ў чэсьць юбіляра «Сто год», прамаўлялі сп. сп. Прэзыдэнт Рады БНР інж. М. Абрамчык, кс. П. Татарыновіч, кс. Ул. Салавей, Б. Вербіч, паэта Р. Казак і іншыя. Напасьледак праф. Адамовіч падзякаваў за прыязныя зычэньні й запэўніў, што ён і ў далейшым будзе ўсяцэла аддаваць свае здольнасьці й энэргію для працы на беларускай нацыянальнай ніве.

Урачыстасьць закончылася супольнай вячэрай, якая, як і першая афіцыяльная частка, прайшла ў прыемным і бадзёрым настроі.

Ст. Ст.

Айцец Маскалік Доктарам Філялёгіі

30-га ліпеня сёлета ў нямецкім унівэрсытэце ў Мюнхэне адбылася інаўгурацыя ведамага беларускага каталіцкага сьвятара ўсходняга абраду Міхася Маскаліка на доктара славянскае філялёгіі.

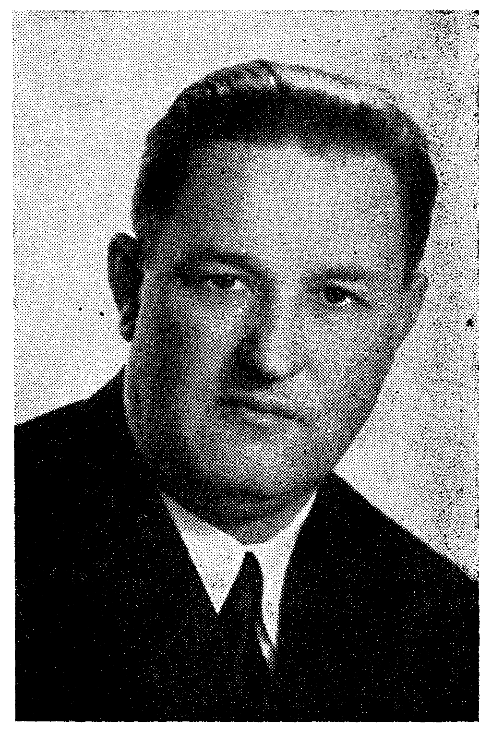
Айцец д-р Маскалік яшчэ з раньняй маладосьці прымаў актыўны ўдзел у беларускай культурнай і грамадзкай дзейнасьці й заўсёды вызначаўся працавітасьцю й вытрываласьцю ў імкненьнях да пастаўленае перад сабою мэты.

Скончыўшы ў 1924 годзе Беларускую гімназыю ў Несьвіжы, ён паступае ў Віленскі Ўнівэрсытэт, на якім студыюе фізыку й матэматыку. Будучы студэнтам, ён дзейна працуе ў Беларускім Студэнцкім Саюзе, а так-жа актыўны прыймае ўдзел ў Беларускім Аб'ездным Тэатры Беларускага Інстытуту Гаспадаркі й Культуры, як здольны артысты. У 1932 годзе ён выяжджае ў Бэрлін, дзе студыюе на тэхнічнай вышэйшай школе. Пасьлей паступае на філязафічна-тэалягічны факультэт мюнхэнскага ўнівэрсытэту і пасля яго сканчэньня высьвячаецца ў 1938 годзе на сьвятара. Пасьля гэтага вяртаецца ў Вільню і тут вядзе душпастырскую дзейнасьць у касьцеле сьв. Андрэя.

З пачаткам вайны выяжджае ўзноў у Нямеччыну дзеля душпастырскай працы сярод Беларусаў і Ўкраінцаў Мюнхэну і працуе галоўным чынам сярод ваеннапалонных Беларусаў і Ўкраінцаў польскае арміі.

У 1941 годзе на раду праф. Э. Кашмідара пачынае пад ягоным кіраўніцтвам студыяваць славянскую філялёгію на мюнхэнскім унівэрсытэце. Але ў 1943 годзе яго арыштоўвае гэстапо й высылае ў канцэнтрацыйны лягер у Захсэнгаўзэн.

Пасьля вайны вядзе душпастырскую працу сярод Беларусаў і Ўкраінцаў у Нямеччыне. У 1945 годзе дастае ад Ватыкану намінацыю на дзекана для Ўкраінцаў, а ў наступным годзе для Беларусаў і назначаецца спэцыяльным рэфэрэнтам для Беларусаў каталікоў на ўсю Нямеччыну. На гэтым становішчы ён астаецца і да сяньня.

Айцец Др. М. Маскалік

Атрымаўшы адшкадаваньне за канцэнтрацыйны лягер, ён у 1956 годзе ўзнаўляе свае студыі, якія й канчае прамоцыяй на навуковыю ступень доктара славянскае філялёгіі. Доктарскую дысартацыю ён напісаў на Беларускую тэму «Народны элемэнт у творчасьці Янкі Купалы».

У нядзелю 2-га жніўня з нагоды атрыманьня дактарату беларуская калёнія Мюнхэну спаткалася з а. д-р Маскалікам на супольнай вячэры, якая адбылася ў нязвычайна прыемным, прыяцельскім і патрыятычным настроі.

З нагоўы атрыманьня дактарату а. д-р Маскалік ахвяраваў на выдавецкія справы «Бацькаўшчыны» 100 нямецкіх марак, за што на гэтым месцы выражаем яму шчырую падзяку й жадаем далейшае плоднае працы на беларускай рэлігійнай і нацыянальнай ніве.

шэньніка — гл. Інбелкультаўскае выданьне, том II, б. б. XXXVII—XXXVIII), як стараўся даць рады гэтаму сам паэта, ня толькі ўдзячна прыймаючы, але й просячы паправак свае мовы. Нат тыя папраўкі «Нашае Нівы», што парушалі, скажам, рымаваньне вершу, прыймаліся ім, калі вялі да ачышчэньня мовы з гледзішча беларускасьці, і некаторыя з гэткіх паправак пакінулі нечапанымі й мы (як, прыкл., у раньнім вершы «На чужыне», у першай строфе, або ў вершы «Шмат у нашым жыцьці ёсьць дарог», у «Вянку», разьдзел «Вольныя думы», у 7 радку), перарэдагоўваючы ў бок большага вытрымваньня рымаваньня адно там, дзе відавочны быў залішні пэдантызм рэдактараў (як, прыкл., у раньнім вершы «Над магілай», дзе «нудзьгу» было выпраўлена на «нуду» як, хіба, украінізм, у шчырым сэньнсе гэткім ня будучы) або проста непаразуменьне (як, прыкл., у вершы «Дождж у полі і холад», дзе слова «начой» было прачытанае за «начной» ды выпраўленае на «начны» з парушэньнем рымаваньня). Не заходзячы так далёка каб парушаць рымаваньне ці іншыя бакі паэтыкі, мы не вагаліся аднак, маючы на воку «падручнасьць», а ня сьціслую (ды пагатоў, не пэдантычную) акадэмічнасьць нашага выданьня, рабіць моўныя папраўкі там, дзе яны, не парушаючы нічога ў вершы, толькі спрычыняліся да ўдасканальненьня беларускасьці мовы. Запраўды, ці-ж недаравальным пэдантызмам для «падручнае кнігі», было-б пакідаць у ёй якія-небудзь «вынулі», «ядынае», «аб шыраце духоўнай», «калісь-то», «мацярэй», «усьніце» й пад., калі выпраўленьне іх на нармальна-беларускія «вынялі», «адзінае», «аб шырыні духовай», «калісьці», «мацярок», «засьнеце» (апошняе, дарэчы, у вадным выпадку было зробленае яшчэ «Нашай Ніваю» хоцьбы напалавіну) ані не адбіваецца зь ніякага боку на самым вершы, ягоным гучэньні, вобразнасьці й стылі, ня кажучы ўжо пра сэнс? Папраўкі гэтага тыпу, мы прост пэўныя, прыняў-бы й сам паэта, а нат мо й сам падобныя парабіў-бы, каб толькі жыў, бо ўсьцяж дасканальніўся й прагрэсаваў у кірунку чысьціні беларускасьці свае мовы.

Кажнаму-ж факту такога дасканальненьня-прагрэсу ў паэтычнай мове мы стараліся надаць, казаў той, «адваротнае сілы», пашыраючы яго на мову ранейшых ягоных твораў (як, прыкл., форме «сьцень» заміж «цень», або «кветы» заміж «цьвяты», якіх трымаўся паэта ў пазьнейшых сваіх творах*)).

Чыста ўжо мэханічнаю й запраўды санмазразумелаю справаю для «падручнага выданьня» было для нас бязумоўнае вытрыманьне сучаснага правапісу, прынятага ў выданьнях нашага выдавецтва. Інбелкультаўскае выданьне ў гэтым дачыненьні было надзвычай некансэквэнтным, часам захоўваючы бяз усякае відавочнае прычыны адны, казаў той, «дапатопныя» напісаньні пры ўсучасьненьні іншых таго-ж тыпу — «чэрты» пры «чарвяк», «калышэць» пры «калыша», «асьцюжэныя» пры «напружана», нат «меж» пры паўсюдным «між»... Нат тады, калі гэта матывавалася «вымаганьнямі рымаваньня», ня было яно найчасьцей ані апраўдальным, ані, ізноў-жа, кансэквэнтным. Гэтак, захоўваць поўную ідэнтычнасьць на пісьме панаціскных гукаў у рымах ня было ніякае патрэбы ані з гледзішча беларускае літаратуры, ані з гледзішча практыкі беларускага вершаваньня нат у самога Багдановіча. Гэтак, прыкл., выглядала захаваньне напісаньня «далёкам» дзеля рымы із «змрокам», калі ў самога паэты можна знайсьці гэткія рымы як «Богам — убогім», «нячыстым — маністам», «разьбітымі — ракітамі», «палянах — парваных», «мілых — магілах» і пад., або «жаданьня» (у множным ліку) дзеля рымы з «каханьня», калі скрозь знойдуцца і «мучэньня — каменьні», «рушэньне — хаценьні», «расстаньне — каханьні», «пытаньне — чаканьні», «натхненьню — уражэньне» ды нат «цярпеньнем — каменьняў» — і гэта нат у вершы «Песьняру», дзе падчырквaецца важнасьць шліфаваньня-«абрабленьня» вершу... Або яшчэ асабліва часты прыклад — захаваньне формаў «сьмеха — рэха», «гноя — хвоя», «ладана — неразгадана», «сьпева — дрэва», «пазалота — дрота», «сувора — вузора» пры Багдановічавых-жа «нітка — ужытку», «болю — поле», «душою — мускоe», «начное — пакоі» і г. д. і г. д. Заміж гэткага мітычнага, пэдантычнага дый некансэквэнтнага «выраўнаваньня» мы ўсюдых трымалі нязьменнае раўнаваньне на правапіс. Каб скончыць зь ім, зазначым адно, што, пэўна-ж відавочныя апіскі намі выпраўляліся, асабліва ў іншамоўных собскіх назовах, як, прыкл., «Танай», ці «Данай» заміж «Даўн» у перакладзе Гарацыевага «Памятніка» (як паказана яшчэ Ю. Дрэйзінам у «Ўзвышшы», № 2 за 1928 г.), або «Бахіль» заміж «Батыль» (як паказана ў Інбелкультаўскіх «Увагах» да перакладу з Вэрлена «Млоснасьць», т. I, б. 478 — але чамусьці ня выпраўлена).

Застаецца яшчэ спыніцца крыху на нашым рэдагаваньні ўжо не самых тэкстаў, а іхных, казаў той, апраўаў — загалоўкаў, эпіграфаў, датаў. Як ведама, бальшына Багдановічавых вершаў без загалоўкаў, пад зорачкамі, часам у выніку адкіданьня іх некім ці нeяк, як гэта можна бачыць з рукапісаў. Таму, што загалоўкі заўсёды выйгрышнейшыя для «падручнага выданьня», мы імкнуліся як мага захоўваць ці нат аднаўляць іх. Гэткае паходжаньне маюць у нас загалоўкі «За газэтай» (адноўленыя з рукапісу ўжо ў Інбелкультаўскім выданьні, але чамусь ізноў выкінуты ў менскім апошнім), «Магіла ў полі», «Sine ira», «Сантымэнтальная гутарка», «Маёвая песьня». Некаторыя загалоўкі давялося перарэдагаваць крыху, часам згодна з апошняй воляй самога аўтара (як «Элегічныя дыстыкі» заміж ранейшага «Пэнтамэтры», пакінутага намі ў якасьці падзагалоўку й у двукосьсі), часам дзеля патрэбы выпраўленьня недакладнасьці, ато й памылкі (як у «Песьні пра князя Ізяслава», дзе адкінута «Полацкага», бо ён княжыў ня ў Полацку, а ў Гародні, як гэта й было ў зацемцы пры першадруку вершу, або ў «Лісьце да Вацлава Ластоўскага», дзе апошняе менскае выданьне адкінула ня толькі ймя, але нат і прозьвішча «крамольнага» Багдановічавага адрасата, або ў вершы «Слуцкія ткальлі», дзе няправільна ўжытыя «ткачыхі» былі папраўленыя яшчэ ў чытанцы «Родны край» Л. Гарэцкае). Толькі ў пары выпадкаў выдалася дамэтным даць свае новыя загалоўкі заміж зорачак (верш «Гэкзамэтры», хрэстаматыйны празаічны ўрывак «Вёсачка»). Таксама і ў падгалоўках часам выконвалася воля аўтара («Танкі» да «Японскія», «Кастыльскія» да «Гішпанскія»), часам дамэтнасьць даць новы паясьняльны падзагаловак (у эпіграмах «Sine ira»).

(Далей будзе)

Зь беларускага жыцьця

Адзін летні вечар у Чыкаго

У Чыкаго, падобна, як і ў другіх гарадох Амэрыкі, існуе прыгожы звычай — сустракаць лета з музыкай і песьняй на сьвежым паветры ў парку. Горад і адміністрацыя паркаў затрачвае шмат грошай і энэргіі на тое, каб летнія канцэрты, якія адбываюцца напрацягу двух месяцаў, сталлі на высокім узроўні і каб у іх бралі ўдзел найлепшыя аркестры, слаўныя опэрныя салістыя, кампазытары. Нічога тады дзіўнага, што гэтыя канцэрты сьцягваюць з цэлага гораду слухачоў, якія любяць паслухаць клясычную й народную музыку й песьні. Пераважна такі вечар для многіх робіцца духовым адпачынкам і ўбежышчам ад гандлярнае музычнае траскатні радыё й тэлевізіі.

Аднак Беларуская калёнія ў Чыкаго зь вялікай нецярплівасьцяй заўсёды чакае адзінага летняга вечару, вечару, калі пасярод зелені сцэны паяўляюцца наша опэрная сьпявачка сп. Н. Градэ, а пры піяніне праф. Н. Кулікові́ч. Яны ня толькі ведамыя беларускаму грамадзтву, але й чыкагскаму слухачу, якога яны заваявалі сабе праз свае канцэрты, сваімі выступленьнямі на беларускіх урачыстасьцях і ў царкве.

У такі вечар з сцэны плывуць мэлёдыі слаўных італьянскіх, францускіх, нямецкіх і славянскіх кампазытараў, а з пасярод апошніх — вялікі рэпэртуар беларускага культурнага даробку, пачынаючы ад музычнае спадчыны кампазытара Манюшкі, і канчаючы творамі сучасных беларускіх кампазытараў, сярод якіх творы кампазытара праф. Кулікові́ча займаюць вядучае месца.

Ня трэба напамінаць, што ў такія вечары Беларусы пачуваюцца своеасабліва, седзячы між тысячнага натоўпу. Іх цешыць і радуе, што й беларуская музыка заваёўвае сабе прызнаньне й прызнаньне не апошняе. Разам з тым яна спрыяе набыць прыяцеляў нашага народу й нашага змаганьня за незалежнасьць, прыхільнікаў вольнага развою будучае нашае дзяржавы.

Такім летнім вечарам для нас у гэтым годзе быў дзьвень 11 жніўня ў Гумбольд Парк. Ужо ўвайшло ў трыдыцыю, што наша слаўная опэрная сьпявачка сп. Н. Градэ на запросіны гарадзкое ўправы кажны год дае адзін канцэрт у парку. Кажны год павялічваецца лік ейных слухачоў, што, між іншым, падцьвярджаецца напльвам публікі ў гэтым годзе, калі ня было проста магчымасьці знайсьці сядзячае месца, хоць такіх разьлічана на тысячу асобаў.

Пасьля заканчэньня канцэрту, які зьмяніўся на масавую гратуляцыю нашых артыстых, Беларуская калёнія Чыкаго й вольніцаў заставалася яшчэ доўга ў гэты вечар у парку. І здавалася, што й старыя дрэвы ажылі беларускай мэлёдыяй, працягваючы яе ў ноч, разносячы па ўсім сьвеце. Не памрэ беларуская песьня, не памрэ...

Прысутны

НА МАРГІНЭСЕ ВЕНСКАГА ФЭСТЫВАЛЮ

(Заканчэньне з 2-й бач.)

асаблі́ва Сярэдняе Азіі (палітыка загульваньня з Усходам). Пасьля йшлі Ўкраінцы з сваімі двума мастацкімі нумарамі (трыё бандурыстак і паказ танцу) і Летувісы з адным. Афіцыйна БССР была рэпрэзантаваная, і толькі адзін раз, бэсэсэраўскім сьцягам пры адкрыцьці Фэстывалю. Гаварылі, што прывезьлі яшчэ двух барцоў зь Менску, але й гэтыя меліся выступаць ад імя «агульнае сям'і народаў». Праўда, з БССР было з пару дзясяткаў турыстых, як яны былі з РСФСР і Ўкраіны, але гэта не бярэцца на ўлік. І гэтак, пры адкрыцьці Фэстывалю савецкія народы танцавалі агульны венскі вальц у нацыянальных касьцюмах расейскага народу, закончыўшы свой мастацкі ўдзел расейскімі «плясками». Тое самое амаль было з паказамі на вольных трыбунах, калі ня лічыць пару танцаў усходніх нродаў і ўкраінскага «Гапака». Хоры, а яны толькі былі расейскія, сьпявалі савецкія патрыятычныя песьні на расейскай мове й расейскія народныя песьні. На заключным канцэрце, які адбыўся 3 жніўня, «нацыяналы», фактычна ,былі толькі дэкарацыяй. Тут яны пратанцавалі толькі «башкірскі» танец «Дружба», украінскага «Гапака», аднаго бухарскага й грузінскага танца і прасьпявалі адну летувіскую народную песьню. Рэшту доўгай і багатай праграмы занялі расейскія нумары, пачынаючы ад «плясак» і канчаючы балетам, і часткова савецкі эрзац, як гэта песьня «Фэстывальная» і «Марш энтузыястаў».

Так выглядала савецкая «дружная сям'я раўнапраўных народаў» і наагул інспіраваны Масквою «Международных VII Фэстываль моладзі й студэнтаў». Адным словам, «Мир и Дружба», але без пэрсанальнае й нацыянальнае свабоды. «Мир и Дружба», але пад кантролем Масквы.

П. М.

У Клíўлендзе

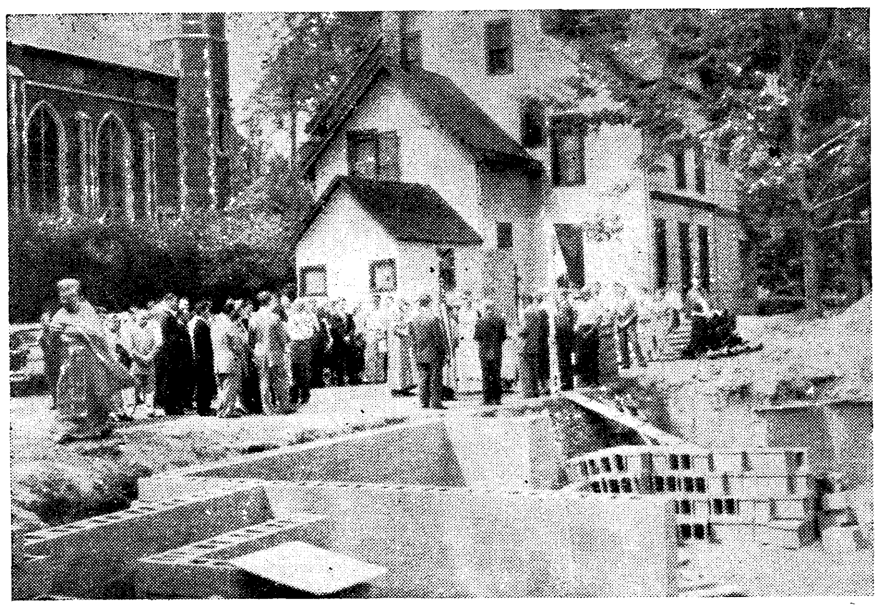
8-га чэрвеня г. г. Сэрбы арганізавалі на сваім пляцы за горадам маёўку, куды запрасілі й іншыя нацыянальнасьці з народнымі танцамі. Ад Беларусаў выступала школьная танцавальная група пад кіраўніцтвам Мані Лук'янчык. У пагодны дзень, на вольным паветры, у акружэньні прыроды, між танцаў іншых народаў — пранясьліся гукі й беларускіх народных танцаў, а здольныя маладыя танцоры ў народных строях паказалі прыгажосьць нашага народнага мастацтва. Да танцу падыгравалі тагсама маладыя музыкі: Оля Дубаневіч — акардыён і Міхась Стрэчынь — гітара.

Гэта групка, якая складаецца з юнакоў і юначак, ужо зрабіла шмат прапаганды для нашае справы. Вось прыкладам 6-га ліпеня езьдзілі ў Дэтройт, дзе выступалі на Фэстывалі Свабоды (чамусьці ў «Б-ну» не падалі).

* * *

9-га чэрвеня беларуская парахвія ў Клíўлендзе, Цудатворнага Абраза Жыровіцкае Маці, перажывала вялікую радасьць, на якую так доўга ўсе чакалі й марылі. У гэты дзень адбывалася урачыстасьць — высьвячэньне першага каменя паложанага пад царкву. Праўда, гэта адбылося крыху спозьнена, бо ўжо сьцены падвалу амаль пабудаваныя, але-ж у рабочы дзень нічога нельга было зрабіць. Пасьля звычайнае сьв. Літургіі ў капліцы, з харугвамі, абразамі й сьцягамі выйшлі ўсе на месца, дзе будуецца першая БАПЦ у Амэрыцы. Тут узносілі гарачыя малітвы да Ўсявышняга й дзякавалі за Яго вялікую ласку да нас, што ён нас зрабіў дастойнымі, каб будаваць Яму Царкву, дзе будзем маліцца за вольную зямлю Вашынгтона й за далёкую паняволеную Бацькаўшчыну нашу — Беларусь. Незадоўга ў сьвятліцы Беларускага Дому распачаўся абед. Падчас абеду прамаўлялі: а. М. Макарэвіч, старшыня — М. Гумен, заст. старшыні — М. Кабяко, старшыня БАЗА — В. Сьпічонак, сп. В. Семянчук і інш. У вясёлай бяседзе цешыліся й радаваліся з сваіх дасягненьняў, хоць усе ведаюць, што распачатая справа патрабуе яшчэ шмат ахвярнасьці й высілку.

Ул. Д.

Высьвячэньне фундаманту пад царкву ў Клíўлендзе

У Мюнхэнскім Інстытуце Вывучэньня СССР

На 24 і 21 ліпеня сёлета ў Мюнхэне была скліканая адзінаццатая з чаргі навуковая канфэрэнцыя Інстытуту Вывучэньня СССР, у якім, як ведама, супрацоўнічаюць і многія беларускія вучоныя. На канфэрэнцыю прыбыло звыш 200 чалавек — сяброў Інстытуту, вучоных і гасьцей, як зь Нямеччыны, гэтак і з тых краінаў, як Задзіночаныя Штаты Амэрыкі, Канада, Ангельшчына, Францыя, Італія, Турэччына, Бэльгія, Галяндыя і Ізраэль.

Агульнай тэмай канфэрэнцыі былі «Праблемы савецкай вонкавай палітыкі». У рамах гэтае тэмы было прачытана шэсьць спэцыяльных дакладаў: 1. праф. А. Аўтарханава на тэму «Фактары, вызначаючыя савецкую вонкавую палітыку»; 2. д-ра Р. Врагі — «Асноўныя праблемы савецкай вонкавай палітыкі, ейныя мэтады й сродкі»; 3. Н. Галая — «Уплыў ваенных фактараў на вонкавую палітыку Савецкага Саюзу»; 4. праф. Е. Главінскага — «Роля эканамічнага фактара ў вонкавай палітыцы Савецкага Саюзу»; 5. д-р Р. Рэдліха — «Узаемадачыненьні між камуністычнай партыяй Кітая й КПСС»; 6. сп-ні Г. Каррэр д'Энкоз — «Праблемы савецкай палітыкі ў краінах Азіі й Афрыкі».

Пасьля кажнага дакладу адбываліся абшырныя дыскусіі ўдзельнікаў канфэрэнцыі. Усе даклады й большыня выступленьняў у дыскусіях былі пастаўленыя на высокай навуковай узроўні, вырашылі й разьвязалі цэлы рад важных праблемаў савецкай вонкавай палітыкі.

У канфэрэнцыі прыймалі ўдзел і беларускія навуковыя працаўнікі. Праўда, у гэтым годзе ніводзін зь Беларусаў ня чытаў дакладу, затое выступалі ў дыскусіях. Асабліва актыўны быў удзел Беларусаў у арганізацыйнай часьці канфэрэнцыі. Гэтак спасярод чатырох старшыняў канфэрэнцыі, якія старшынствавалі па чарзе кажны па паўдня, было двух Беларусаў: старшыня Навуковай Рады Інстытуту д-р Ст. Станкевіч, які вёў канфэрэнцыю першага паўдня, і сябра Інстытуту праф. Ант. Адамовіч, які вёў канфэрэнцыю другую палавіну апошняга дня.

27 і 28 ліпеня адбылася гадавая асамблея сяброў Інстытуту, на якой былі заслуханы справаздачы Навуковай Рады й Дырэкцыі Інстытуту зь дзейнасьці за апошні год, былі абмеркаваныя розныя арганізацыйныя й навуковыя праблемы, прынятыя пляны працы на наступны бюджэтна-акадэмічны год, а напасьледак адбыліся перавыбары кіраўнічых ворганаў Інстытуту.

З важнейшых пастановаў, прынятых асамблеяй, былі наступныя: у далейшым асамблеі Інстытуту будуць адбывацца ня раз у год, але раз у два годы, і, апрача звычайных сяброў Інстытуту, былі прынятыя сябры-карэспандэнты й ганаровыя сябры. У склад сяброў-карэспандэнтаў было выбрана пяць Беларусаў.

На месца выбыўшага із складу звычайных сяброў Інстытуту па ягонай собскай просьбе Беларуса а. Ч. Сіповіча быў прыняты мгр. Аляксандар Марговіч — Рэдактар беларускіх выданьняў Інстытуту.

Дзейнасьць Інстытуту была прызнаная задавальняючай. Навуковай Радзе й Дырэкцыі былі за гэта вынесеныя падзякі, пасьля чаго адбыліся перавыбары Навуковай Рады й Дырэкцыі. На месца ўступаючага із становішча дырэктара з прычыны хваробы праф. В. Мярцалава быў выбраны новым дырэктарам д-р Г. Шульц. Заступнікам дырэктара астаўся ўзноў праф. І. Бакала, і вучоным сакратаром праф. М. Мілер.

Сябрамі Навуковай Рады былі выбраныя: сп. А. Амерджан (Азэрбайджан), д-р Бэрдзі Мурат (Туркестанец), праф. А. Вакуленка (Украінец), праф. Т. Даўлечын (Ідэль-Уралец), праф. Р. Зоргенфрай (Расейка), д-р Э. Кірымал (Крымскі Татарын), д-р Рамазан Карча (Паўночны Каўказец), праф. Н. Новак-Дэкер (Расеец), д-р Ст. Станкевіч (Беларус), д-р С. Тарасян (Армянін), праф. П. Федэнка (Украінец), сп. К. Чэнкелі (Грузін). Перавыбраны Прэзыдыюм Навуковай Рады з тэхнічных прычынаў быў адкладзены й маюць адбыцца ў канцы гэтага месяца.

Старшынёй асамблеі ўвесь час быў Беларус праф. Ант. Адамовіч.

Беларуская Рэдакцыя Інстытуту (галоўны рэдактар д-р Ст. Станкевіч і рэдактар мгр. А. Марговіч) на асамблеі магла пахваліцца паважнымі дасягненьнямі. Коратка перад канфэрэнцыяй і асамблеяй паявіліся тры салідныя навуковыя беларускія выданьні: 1. «Беларускі Зборнік» № 7 (148 бачынаў друкам) у ангельскай мове, 2. «Беларускі Зборнік» № 10 (206 бач. на рататары) у беларускай мове, 3. кніга Ул. Глыбіннага «Сорак год беларускай культуры пад саветамі» (148 бач. друкам) у нямецкай мове.

Абодвы выданьні «Беларускага Зборніка» зьмяшчаюць навуковыя артыкулы, зьвязаныя тэматычна із 40-годзьдзем Беларускай ССР. Кніга Ул. Глыбіннага была выдадзена паўгода раней пабеларуску на рататары пад загалоўкам «Доля беларускай культуры пад Саветамі».

„Дабрасельцы" Кулакоўскага парасейску

Цэнтральнае Задзіночаньне Палітычных Эміграантаў з СССР (ЦОПЭ), расейская палітычная арганізацыя, летась пачала выдаваць літаратурна-мастацкі й грамадзка-палітычны альманах «Мосты» (друкуецца ў Мюнхэне). У сёлетні другой кнізе альманаху зьмешчаная ў расейскім перакладзе аповесьць беларускага савецкага пісьменьніка Аляксея Кулакоўскага «Дабрасельцы», што нарабіла шмат клопатаў партыйнаму кіраўніцтву. У канцы перакладу рэдакцыя альманаху зьмясьціла невялічкі артыкул пра аўтара й ягоную аповесьць. Гэты артыкул падаем ніжэй у поўным перакладзе. Між іншага, ня выключаная магчымасьць, што «Дабрасельцы» зьявяцца неўзабаве і ў вангельскім перакладзе.

«Аповесьць Аляксея Кулакоўскага «Дабрасельцы» была зьмешчаная ў месячніку «Маладосьць» (орган ЦК ЛКСМ і Саюзу пісьменьнікаў БССР, № 5, 1958 г.).

Пасьля зьяўленьня аповесьці ў друку, А. Кулакоўскі быў зьняты з пасады сакратара Саюзу пісьменьнікаў БССР, з пасады рэдактара часапісу «Маладосьць», выключаны з партыі ды перажыў суровы перасьлед і «перапрацоўку». Аповесьць абвесьцілі «паклёпніцкай». У іншыя мовы ў СССР яе, зразумела, не пераводзілі. Гэткім чынам, у расейскай мове мы яе падаем упяршыню.

У Польшчы, аднак, аповесьць А. Кулакоўскага выклікала вялікае зацікаўленьне. Некаторыя польскія пісьменьнікі назвалі аўтара «калгасным Дудзінцавам».

Тым ня менш, паралель з Дудзінцавам, якая напрашваецца, была-б ня зусім апраўданай. У аповесьці няма глыбокае крытыкі савецкае сыстэмы ў цэлым, аўтар ня ставіць якіх-небудзь шырокіх і складаных праблемаў. Усё, што адбываецца ў аповесьці, нязвычайна простае й абмежаванае да аднаго сяла. Апавядальнік не валодае таксама асабліва багатым выбарам мастацкіх сродкаў.

Сіла аповесьці ў іншым: у поўнай праўдзівасьці й якімсьці эпічным спакоі, зь якім аўтар з усімі дэталямі жахлівае жыцьцё сучаснага (1958) беларускага калгасу. Разам з тым адчуваецца, што аўтар любіць сваіх герояў і бярэ блізка да сэрца іхнае гора й нястачы. Гэта надае ягонаму летапісу цяплíню й пераканальнасьць.

У выніку зьбегу гэткіх пісьменьніцкіх якасьцяў, перад чытачом паўстае запраўды жахлівы абраз матар'яльнага ўбоства калгасьнікаў і ня менш разьлілага духовага ўбоства «мясцовага кіраўніцтва». Аднак, тут-жа, побач, аўтар умее паказаць духовае багацьце людзей, аддадзеных пад уладу гэтага падвойнага ўбоства.

Дзеля гэтага няма, фактычна, нічога неспадзяванага ў тэй войстрай рэакцыі, якую выклікала аповесьць у савецкіх урадавых колах.

У супастаўленьні зь бязупыннымі заявамі (прыкладам, у прамовах Хрушчова) пра «бурны рост калгаснага дабрабыту», пра «павышэньне культурнага ўзроўню» ў калгасах, няхітрае апавяданьне аб заправдным стане рэчаў у сярэднім калгасе гучыць, як абвінавачаньне. Не ратуе аўтара й (досыць наіўная) спроба закончыць сваю аповесьць традыцыйнай перамогай партыйнага дабрадзейства.

А. Кулакоўскага падвяла драбязьлівая праўдзівасьць, навет, сказаць-бы, фатаграфічнасьць ягонага творчага мэтаду. З гледзішча савецкага кіраўніцтва яго нельга было не пакараць, як нельга не пакараць фатографа, што апублікаваў здымку засакрэчанага аб'екту, — штодзённага аб'екту, пра існаваньне якога ўсе ведаюць, але пра які ў Савецкім Саюзе гаварыць не належыцца.

З нашага гледзішча дакумэнтальная дакладнасьць, зь якой Кулакоўскі адлюстраваў калгаснае жыцьцё, — гэта галоўная вартасьць аповесьці. Дзеля гэтага мы палічылі патрэбным як мага дакладней захаваць слоўнік, стыль і калярыт арыгіналу.»

Перапіс насельніцтва Канады і беларуская нацыянальнасьць

Ня зусім даўно ў канадзкім фэдэральным парляманьце вяліся спрэчкі над будучым перапісам насельніцтва Канады ў 1961 годзе. Былі разыходжаньні што да структуры падыходу да пытаньня этнічнага паходжаньня. У сувязі з гэтым міністар прамысловасьці й гандлю Чэрчыль падаў да ведама два пытаньні на анкеце: першае — гэта краіна грамадзянства (тыя, што маюць канадыйскае грамадзянства — падаюць яго); другое — нацыянальнасьць (па бацьку), і ўсё іншае. На анкеце будуць надрукаваныя 24 этнічныя групы (большыя), а таксама будуць дзьве вольныя лінейкі (пытаньні) для тых, хто не падпадае пад тую ці іншую катэгорыю. Сярод гэтых груп будуць адсутнічаць Беларусы (трэба ўпісваць на вольнай лінейцы), Эстонцы, Летувісы, Ісьляндцы, Югаславы й іншыя.

Як паказаў запрос у Фэдэральным Бюро Статыстык, што рабіўся ЗБК, Беларусы заносіліся аўтаматычна як Расейцы, а тыя, што жылі пад Польшчай — як Палякі, бо беларуская нацыянальнасьць ня прызнавалася да нядаўна. Толькі апошнімі пару гадамі, дзякуючы энэргічным захадам і актыўнасьці беларускіх арганізацыяў стала магчымым дабіцца прызнаньня беларускай этнічнай групы як такой. Тыя Беларусы, якія бяручы канадыйскае грамадзянства праз 5 гадоў пабыту, наважана настойваюць на ўпісаньне ў паперы беларускае нацыянальнасьці — гэта атрымоўваюць. Нажаль, стала ведамым, што шматлікія, навет і сьведамыя Беларусы не пастараліся гэтага зрабіць, носячы ў кішэні пашпарт, дзе лічыцца, што з паходжаньня Паляк (ёсьць праўдападобныя дадзеныя з Атавы, што там дагэтуль у вадзеле грамадзянства ведамыя толькі 19 Беларусаў). Агульна ведама таксама, што ў Канадзе ёсьць вялікая колькасьць Беларусаў як із старой эміграцыі, так і з новай. Бяда толькі ў тым, што яны не заўсёды пачуваюцца Беларусамі ды часта блукаюць і папаўняюць рады Расейцаў і Палякаў.

На запрос Галоўнай Управы ЗБК з 15 чэрвеня, што быў накіраваны міністру Чэрчылю, атрыманы афіцыйны адказ з Дамініяльнага Бюра Статыстык, дзе пабагана гэтым разам увесьці й беларускі код, прычым было зазначана, што посьпех самое справы ў вялікай меры будзе залежыць ад самых Беларусаў і падаваных імі інфармацыяў.

Тут, ведама, давядзецца ўсім беларускім арганізацыям Канады ўлажыць шмат растлумачальнай працы сярод Беларусаў, а перад канадзкімі ўладамі паказаць з супольным падрабязным мэмарандумам, бо адклад — ня йдзе ў лад.

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:
Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd., London, S. W. 6.

АЎСТРАЛІЯ:
Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.
Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd., Midland Junction, W. A.
Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood—Melbourne, Vic.
Mr. W. Akavity, 80 Tapley Hill Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:
Mr. C. Cimafiejčyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba — Parana.

ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:
Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave., Chicago 47, Ill.
Mr. B. Danilovich, 303 Howard St., New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:
Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont.

ФРАНЦЫЯ:
Union des Travailleurs Biélorussiens en France, 26, rue de Montholon, Paris 9.
Mr. W. Kasztelan, 33 rue Kleber, Mouvaux (Nord).

БАЦЬКАЎШЧЫНА

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры й грамадзкага жыцьця.
Выдавец: Уладзімер Бортнік
РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не зварочваюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасьля далучэньня паштовае маркі або міжнароднага паштовага купону.